

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Clericorum Cvm Foeminis Cohabitatione, Licitane Ea Sit An Non, Tractatus Ethicvs

Bossem, Matthias van

Dvaci, 1586

Sermo Qvartvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45844

secundam: ne hîc nimis alioqui desideamus diu.

S E R M O
QVARTVS.

HActenus, viri ornatissimi, lautè, vt auribus percepistis, & opiparè omnia. Sequitur vt varium istū, & splendidum aliorum post apparatus hominum doctissimorum, nos quoque nunc nostrum, hanc ad refectionem spiritualem, ferculum aliquod proferre incipiamus. Quocirca ad tertium, vt promisimus, progrediamur locum, ibique de quæstione proposita, illi quid sentiāt, quos patres quotidie appellamus, arrectis auribus, & vt filios decet obsequētes, attentis etiam animis audiamus: quancquā ex ijs, quæ superioribus locis obiter producta sunt, eorum sententiam, quænam sit, haud difficulter odorari licuerit. Ac primum quidem conuertamus nos, si placet, ad sanctos, Antonium, Basiliū, August. Benedictum, Bernardum, Brunonem, Celestinū, Dominicū, Franciscū, Ioannem Matan, & Franciscum Valesiū

F iij

Tri.

Trinitarios: denique ad omnes omnino illos, qui primi alicuius religionis patriarche vnquam extiterunt, aut reformatores insignes, ad Ignatium vsq; Loyolam, societatis Iesuitarum, nostra nunc ætate, primarium ducem. Conuertamus nos ad istos sanctos; & de præsentis quaestione ipsis quid illi operibus suis nobis respondeant, auscultemus. Quid enim? An non & ipsi, & ipsorum primi semper confratres, proximique deindè successores, omne prorsus omnium foeminarum consortium, quàm longissimè à sanctis sodalitorum suorum septis, haud secus quàm nocentissimam quandam luem, auersam semper curauerunt? An non quod illi lōgissimis regionū & sæculorum à se inuicem spatijs remoti, tam nihilominus vnanimi fecerunt semper inducti cōspiratione, nefas omnino fuerit dubitare, quin facti sui ipsum sibi habuerint, atque etiamnum habeant autorē spiritum sanctum? Sat scio clericos sæculares, nō esse monachos, aut religiosos. Sed enim, quicquid huius, venerabiles illi patres omnibus semper fecerunt temporibus, nūquid non ideò fecerunt, vt quam deo

vouc.

vouerant, vel vouebant castitatem, eam
 tota fideliter vita integram præstare pos-
 sent, & à sinistris hominum suspicioni-
 bus fermunculisque seruare intaminatā.
 Atqui hæc iam cunctis nobis sacerdoti-
 bus, licet sæcularibus, tota causa cū mo-
 nachis, & religiosis omnibus, penitus est
 ex æquo cōmunis. Nimumq; displicet
 semper deo stulta quorumcunq; homi-
 num promissio. Stultissimam autē quis
 nobis nisi stultè negabit esse promissio-
 nem, si quis dum finem aliquem promit-
 tit, media semper negligat. Nec potest ni-
 si impudenter negari, quin ad perpetuā-
 dam tota vita castimonix integritatem,
 præsertim si deo semel deuota fuerit, cō-
 modissimum in primis, quasque neces-
 sarium omnino occurrat medium, perti-
 nax diuersi sexus vitatio. Scripsit quidem
 venerabilis pater d. Hieron. Ama scientiā
 scripturarum, & vitia carnis nō amabis;
 mediumque tale & nos quoq; lubenter
 amplectimur. At verò Origenes ille Ada-
 mantius, nunquid non in cælestium scri-
 pturarum studio, vsque adeò, sine vlla in-
 termisione, intentum semper gessisse a-
 nimum & occupatum legitur, vix vt præ-

Eccle. 5.

*Niceph.
 l. 5. c. 5
 Or. 8. &
 Suidas.*

F iij

nimio

nimio studēdi ardore homo χαλκείος
 dormire, māducare, aut bibere videretur.
 Et tamen simulac̄ inter foeminas quoq;
 docendi causa, cōuersari neesse haberet
 doctor ille diligentissimus, ferro tunc se-
 metipsum ilicō castrare non dubitauit:
 haud secūs quā si tale facinus aliter se, in-
 columi quidem mētis & corporis casti-
 tate, aggredi non posse, edita voce pro-
 testari voluisset. Quare meminimus
 hīc semper, cum Greg. magno, quomo-
 do ter venerabilis pater, b. August. quan-
 do iam presbyter esset factus, relictis va-
 nitatibus huius saeculi, vt quam in sacri
 ordinis susceptione deo, de corpore suo,
 semel promiserat castitatem, sine vlla
 eam mala suspicione, syncerius praestare
 semper valeret; ne sororem quidē suam
 cohabitare sibi sustinuerit. Verba super
 hac sanctissima sancti August. cautione,
 apud Possidonium, sic habent: Foemi-
 narum intra domum eius nulla vnquam
 conuersata est, nulla mansit, nec qui-
 dem germana soror. Sed neque patruī
 sui filię, aut fratris sui filiæ. Dicebat verō,
 quia etsi de sorore & neptibus secum
 commorantibus nulla nasci posset suspi-
 cio

Dist. 81.

Possidon.
 in vita
 S. Augu.
 c. 26.

cio mala, tamen quoniam illæ personæ sine alijs necessarijs, secumque manentibus foeminis esse non possent, & de his foeminis, quæ ad eas etiam à foris intrarent, posse offendiculum aut scandalum infirmis nasci, & illos qui cum episcopo, vel quolibet clerico fortè manerent, ex illis omnibus foeminarum personis vnà commorantibus, aut aduentatibus, tentationibus humanis posse perire, aut certè malis hominum suspicionibus pessimè diffamari. Ob hoc ergo dicebat, nunquã debere foeminas cum seruis dei, etiam castissimis, in vna manere domo: ne, vt dictum est, aliquod scandalum, aut offendiculum hoc tali exemplo poneretur infirmioribus. Et si fortè ab aliquibus foeminis, vt videretur, vel salutareretur, rogabatur: nunquam sine clericis testibus, ad eum intrabat, vel solus cum solis vnquã est locutus: nec si secretorũ aliquid interesset. Ad quẽ tam notabilẽ locũ cum in hagiologio suo cõscribẽdo peruenisset vir pientissimus, idemq; doctissimus, Aloysius, episcopus Veronẽsis; tale scholium, temperare calamo nõ potuit, quin de suo adscriberet in margine:

Notent

Notent hoc nostri temporis heretici, qui à muliercularum conuictu, & conuersatione nolunt auelli: hique in primis, qui apud nos catholici sunt, & sacerdotes, ac concionatores agunt. Ea siquidē, vt Gregorius magnus aiebat, tam docti viri cautela, nostra omnium debet esse instructio. Etenim vt de custodia virginitatis ad Eustochium b. scribebat Hieronymus, nullus ne in domo quidem tutus est aspectus. Et ne quis sibi de sanguinis propinquitate confideret, in illicitum Thamar sororis, Ammon frater exarsit incendium. Quamobrem excellēs magister, Hugo Victorinus, alter ille suo sæculo Augustinus, hanc nobis ad causam illud de naturæ mysterijs eleganter & doctè annotatum reliquit; esse quosdam lapides igniferos, qui dicuntur masculus & foemina. In istis, ait, lapidibus, quando ab inuicem separantur, ignis non accenditur: cum autem ad inuicem casu aliquo appropinquauerint, statim in eis tantus accenditur ignis: vt omnia ardeant, quæ circa illos sunt. Vndè & vos homines dei, qui vitam geritis monasticam, aut sacerdotalem, separate vos longè à mulieribus. Quoniam, si illis appropinqu-

*Instit.
monast.
de bestijs
& alijs
rebus
l. 2. c. 19.*

qua-

quaueritis, statim noxius ignis accenderetur in vobis. Sic ille venerandus pater, sub dura & ascetica viuens disciplina. Et ego interim, nescio quàm delicatus & mollis filius, indomitâ carnis meæ petulantiam, parum castigare solitus, innatumque lumbis meis calorem parum temperare valens aut curans, nihil mihi ab incendio timendum putabo; etiam si familiariter verfer cum fœminis, ac subindè iunctis lateribus, & fœmoribus sedere etiam cum igniferis istis lapidibus ausim ad mensam, fœcundos inter calices, & dapfiles lances? O proiectam vesaniam. Quid enim synodus diœcesana Audomarenfis, celebrata anno 83? Ancillam clerici non accipiant, per quam incontinentiæ periculum, opinionem, aut suspicionē possint incurrere. Quare non nimis familiariter vtantur ancillis suis, quantumcumq; honestis: nec cum eis ad conuiuia, quantumuis honesta, etiam vocati accedât, aut etiam ad forum, multoq; minus ad tabernas, aut choreas. Nō improbamus decretum. Sed ô duras illas ceruices, & heteroclita capita: quorū propter mores, in sancto sanctę reformationis

nis studio, aliud nihil obtineri potuit, quū tamen longè requirāt aliud, partim quę dicta sunt, partim quę dicenda adhuc restant. Videas clamat d. Hieron. nonnullos clericos accinctis renibus, & pulla tunica, à mulieribus non posse discedere: sub eodem manere tecto, simul inire cōuiuia, ancillas iuuenes habere in ministerio: & præter vocabulū nuptiarū, omnia esse matrimonij. At verò tuum Nepotiāne hospitium, aut rarò, aut nunquam mulierum pedes terant. Quia non potest toto corde habitare cum deo, qui foeminarum accessibus frequentatur. Ac foemina conscientiam secum inhabitantis semper exurit. Omnes igitur puellas ac virgines Christi, aut æqualiter ignora; aut dilige æqualiter. Nec sub eodem tecto cū illis mansites: nec in præterita castitate confidas. Neque enim Dauide sanctior esse potes, nec Salomone sapientior, nec Sāpstone fortior. Memento semper quòd paradisi colonū, de possessione sua, mulier eiecerit. Caueto omnes suspiciones; & quicquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, antè deuita. Sanctum consiliū, & autore suo dignissimum. Bona siquidē

*Ad Ru.
si mo
nachum.*

*Ad Nepo-
tiam &
dist. 32.
ca. hospi-
tium.
Sic legit.
D Car-
thuf.*

*Anton.
par. 3. tit.
2. ca. 2.
§ 8. de
custodia
virginū.*

*Chrysoft.
de subiu-
tre.*

vita

vita nobis est necessaria propter nos: bona fama etiam propter alios. Et sicuti qui vitam agit peruersam, nunquam saluabitur: ita neque ille qui seipsum ignominia aspergit, poenam effugiet. Ecce enim vir erat castissimus, & quidem grauissimo s. Martini testimonio sanctus Brixius, primus in Turonensi episcopatu s. Martini successor. Nec foeminam ille secum vllam vnquam commorari permittebat. Tantum lotricem quandam habebat, eamque habitus etiam specie religiosam: ad quam cubicularij ministri vestimenta eius, quando sic opus esset, lauanda deferebant. Hec quia interdum (vt arbitrari licet) incautius ad s. Brixij commeare edes permissa fuerat: audi quid trigesimo tandem ordinationis anno acciderit. Cocepit & peperit lotrix illa, specie tenus religiosa: ac omnis confestim populus Turonensis falso quidem, sed tamen instantissime flagitij istius crimen impegit episcopo. Nec potuit se ille, a culpa quamuis immunis, a tam nefandi sceleris apud oues pastor liberare suspitione & crimine: etiamsi infans triginta, nec amplius, natus dies interrogatus a s. Brixio, num ipse eum genuisset,

ac

ac per Iesum Christū idem adiuratus, ac iussus dicere veritatē, miraculosè loqueretur, & de s. Brixio palā responderet: Tu non es pater meus. Non potuit se tanti flagitij suspicione, & crimine pastor innocens apud suas liberare oues: etiamsi ardentibus insuper prunas, sine vlla vestimēti sui adustione, ad sepulchrum vsquē s. Martini, alterū per miraculum, deportare ab omnibus cōspiceretur, iuxta oraculum prouerb. 6. Iamne vides igitur nō dico ex doctrina, sed ex ipsa etiam vita patrum, quā grauius scandalizet populum, non iam dico cohabitatio foeminarum cum clericis, sed sola etiam illarū ad hos commeatio? Iamne clarè perspicias, quā illud prudenter & sanctè, sanctum Hieronymum suo dudum audiebamus suggerere Nepotiano? Hospitiolum tuū aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant. Et quicquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, antè deuita. Sanè cunctis huiuscemodi falsis quidem, sed valdè tamen scandalosis, & noxijs pusillorū criminationibus, vt lōgo ex interuallo obuiam iretur, b. pater Arsenius, aulicus ille quondam duorum imperatorum pæda-

dagogus, & postea propter Christum rusticus anachoretas, deindeque vir adeo sanctus & perfectus, ut ipsum, hominem quamvis terrestrem, caelestibus tamen equare angelis non dubitavit autor grauis, b. Ioan. Climacus, aut si ita mauius Climax, in tantum omne semper vitare studebat foeminarum commercium: ut quando ad ipsum, eremiticam iam agentem vitam, ad Nilum, ex Italia usque praenobilis quaedam matrona semel visendi studio, & pietatis ergo profecta esset, optatam nullo ei modo videndi sui copiam facere sustineret. Nepe longos post itineris labores periculaque, ubi praesens illa tandem matrona iam praesenti adstaret Arsenio, praesentem surrectis intueri oculis virum ausa non fuit. Adeo eam eremita pudicissimus, propter muliebrem facti insolentiam, sermone suo, velut fulmine quodam, primo statim in accessu perculerat. Cumque illa sermonis fulmine humi iaceret prostrata, istaque ex humilitate sua adstantem obtestaretur Arsenium, sui ut saltem abeuntis, atque longe getium absentis postea, in orationibus quandoque meminisse non recusaret: hic iam vir dei praecedenti sermonis ful-

Gradu.
27.

fulmini, audiamus quale ilicò, eãdem in foeminam, quamuis supplicẽ, submittere properauerit tonitru: Imò verò aiebat, illud potius mulier precabor deũ optimũ maximum, ne in posterum de te mihi vnquã ille cogitare aliquid in mentem venire permittat, simũlque omnem mihi huius etiam nunc tuã præsentia, ex animo meo, penitus abolere dignetur memoriam. Qua ex oratione cùm præter summum animi dolorem, grauem quoque corporis mulier concepisset febrim: mox domum, vndè venerat, longo iterũ itinere, multumque periculoso, redire cõpulsã fuit. Quid ita? Metuebat vir castissimus, & castẽ tamẽ custos durissimus, ait Metaphrastes, ne si vnus semel huius matrone blandiusculè indulisset voto, mare postea mulieribus impleri inciperet, quã consimili ex desiderio, vndique ad ipsum nauigare tentarẽt. Id autem ne fieret, factumque variam generaret scandalorũ materiam, primis statim initijs vir prudens, obstandum esse censuit. Fecit quòd faciendum esse docuit b. August. Cum foemina ista, prima visitatrice sua, sermonem habere noluit, nisi breuem & du-

durum. Nec ignorabat vir scientissimus, in mirabilibus atque profundis satanae astutijs, hanc quoq; alicubi obscuram latitare charybdim, vt sub pretextu piarum etiam orationū, quorundam ille animas in aeternum trahere moliat exitium. Qua de re sic b. Ioannes Climacus cap. 15. Vidi quosdā, qui dum ex animo pro mulieribus quibusdam, caris illis atq; dilectis, & agapetis suis, orare gauderēt, ex huiuscemodi memoria in nequitie precipitati fuerint cōcupiscentiam: & dum supplantati per satanam, nequiter iam agerent, officium nihilominus se putarēt implere caritatis. Obserua igitur cautius, vt non temerē ac indifferētur, pro foemina in oratione tua deum preceris: ne temetipsum à dextris fortasē p̄dator inuadat. Ipseque antea d. ille Martinus, cuius dudum mētionem faciebamus, adeo sollicitē cauere semper consueuerat, ne vlla sibi vnquam foemina propius assisteret, nedum cōhabitaret: vt quādo imperatoris precibus adactus, semel in secreto quopiam aulae triclinio sic cibum capere sustinuisset, vt solo in conclau, soli manducati sola, honoris causa, ministra-

*Idem
gradu.
28.*

G ret

ret regina, id tunc in pudicissimis sancti
antistitis moribus monstri simile cūctis,
qui eum nouerant, visum fuerit: quāuis
istud cū fieret, annum tūc ageret Mar-
tinus octogesium. Sulpit. dialogo 2.

*In epist.
ad Innoc.
pont.
Rom.*

*Meta-
phras. Et
sur. in
vitacius.*

Ioannis Chrysof. asperrimas hīc quid
attinet commemorare inuectiuas: quan-
do constat vigilantissimum illum pasto-
rem, & castitatis propriæ custodem præri-
gidum, mox vt ad Constantinopolitanā
cathedram esset promotus, à contagiosa
ista, quam nunc persequimur, clericorū
cum fœminis cohabitatione, ecclesiæ suæ
auspicatum fuisse reformationem? Certè
tanta in eā cum vehemētia dicere ipsum
subindè solitum fuisse accepimus: vt pu-
blicè perorare non vereretur, grauius &
quidem longè grauius peccare eos, qui
illiusmodi contubernijs vterētur, quā
qui palām & apertè flagitiosam ducerent
vitam. Cumque aliquando idem reuerē-
dissimus iste pater pro concione, quasi in
tabula, ouibus suis rationalibus formam
quandam penicillo aureæ suæ linguæ de-
pingere studeret, quomodo fraterna sit
facienda correptio, si quis eam vtiliter
instituire velit; tali formæ orationis ma-
teriam

*Hom. pe-
nult. in 1.
epist. ad
Corinth.*

teriã sibi defumebat ex peruersã masculi
cum foemina cohabitatione. Audiamus
igitur Gregor. Nazianzenum, qui per an-
tonomassã theologus nominari meruit.
Cùm enim pater ille sanctissimus suo tũc
sẽculo animaduerneret, quomodo sub
fallaci caritatis prætectu, etiam monachi
quidam sub idem sibi tectum foeminas
adiungere inciperent, itemque consecra-
te deo virgines, sub eodem falsẽ caritatis
velamine, sibi adhibere auderẽt viros : sic
in vtrofque carmine ludebat, quẽadmo-
dũ nos hĩc prosã referemus oratione. *In cap.
min.* O
virgo, esto virgo & auribus, & oculis, &
lingua; quãdo membra ista omnia pecca-
torũ sint obnoxia incurfui. Virũ omnẽ
fugito, sed illũ maximẽ, qui sub prætectu
tibi caritatis eadẽ cohabitare vellet in do-
mo : etiam si auro existeret purior, & ada-
mãte solidior. Geminũ quippe subest pe-
riculũ. Et si tu de tua tibi carne benẽ cõ-
fidas : ecquis certò pro domesticis tibi
tuis spõdebit membris, ne dum tibi mēs
oculusque tuus purus adest, & immac-
ulatus, alterius cor immunditiam ali-
quam occulat, spiritumque infectetur?
Nonne Christum tibi delegisti pro caro

G ij tuo

tuo atq; dilecto: Quorsum igitur attinet, mortis vt pharmacū intus foueas in domo tua? Vos item monachi monachicā ducite vitam ac solitariā. Quòd si verò mulieribus, quas caras vocant & agapetas, conuiuere sustineatis; iam non estis monachi: quandoquidem socialis ista dualitas cum vita non consistat monachica. Vnitas instar est angelicæ gloriæ. Sed si istas caras admiseritis, cohabitatrices mulierculas, iam mortalis estis amici dualitatis. Ignis propinquus arundini, res est minimè tutā: consimilemque in modum periculosum est, monachum foeminam sibi aliquam habere cōtubernalem. Virū à foemina principio disiūxit spes melior, nempè cælestis rerum cælestium. Natura nihilominus morbum adhuc intus tenet occultum. Si longè abstitas: scintilla manet scintilla. Si autem te associaueris; ex paruo aliquo spiritu, magnum excitabis incendium. Atque inter album quidem & nigrum, medius inuenitur color fuscus: at verò inter mortem & vitam, nihil est medium. Cæterum suspectos istos cohabitatores simul & cohabitatrices (quos nota quidem & noua,

OBT

sed

sed ignominiosa omnes vocant nomenclatione *συνεισάκτους*) nescio equidem vtrum inter cōiuges, an inter cœlibes collocare debeamus: an verò nouū aliquod, & medium reputare hominum genus. Ad me quod attinet, quantumuis mihi maledicatis, rem nullo modo probare possum. Sic ille. Basilius magnus, quem Gregor. iste Nazianz. Mosi & Abrahæ comparare non dubitauit, Gregorio cuidam presbytero suo quamuis septuagenario, vel octogenario, ne illam quidem mulierem cohabitare patiebatur, quam olim, antequam esset sacerdos, duxerat uxorem. Ministrent aiebat, tibi viri: ne nomen domini per vos blasphemetur. Cœlibū hæc est gloria & splendor, mulierum conuictu carere. Nam ad cōmoditates illas quod attinet, quas ex foeminarum cohabitatione, se clerici nonnulli percipere allegant, quasi hæc eis muliebrium suorum contuberniorū præcipua foret causa: audi quomodo s. Cyprianus illiusmodi excusationes, diabolicas esse pronunciet suggestiones, in hæc verba: Artificialia sunt semper diaboli veneficia, quibus ingeniū suæ calliditatis

*De sing.
clericor.*

G iij

exer-

exercens , sanctimoniam deditos , dolosis commoditatibus iuuat ad tempus , vt postea damnet in æternum. Quare quicquid tandem hinc inde , quantumcunque speciosè allegetur , omnibus accuratissimè expensis , discussis , & pertractatis causificationibus , intrepidè ad postremum sanctus pronunciat Chrysostomus , se aliam horum contuberniorum nullam posse veram videre causam , quàm quæ nescio qua , aut quali delitefeat in voluptate minimè laudanda ; quamuis ea alia moueat alios. Multus nobis est in hac materia pontifex maxim. Gregor. magnus , magnus inquam , doctrina pariter & sanctitate. Ac nominatim ad Ianuarium scribens , episcopum Caralitanum , archidiaconum , inquit , tuum cum mulieribus , vt audio , habitare prohibuisti : & nunc vsq; in ea prohibitione despiceris. Qui nisi iussioni tuæ paruerit , eum à sacro ordine volumus esse priuatum. Et alibi. Silere non debeo , quod cum graui animi tristitia & amaritudine dico. Sacerdotes cum foeminis habitare conspicio : quod nefarium est dicere , vel audire. Idem quan-

*li. 3. epist.
26. Dist.
§ 1. c. Archidiacon.*

*Gratian.
ve sup. c.
Silere.*

quando alibi narraturus esset, quàm ferè, *Dialog.*
quàm grauitè sanctus quidam lapsus *l. 3. c. 7.*
fuiſſet episcopus, per sanctam quan-
dam cohabitantem ei sanctimoniam,
tentatus ad hoc à spiritu immundo: hanc
sua narrationi generalem præmittebat
admonitionem: Qui corpus suum con-
tinentiæ dedicant, nunquam cum mu-
lieribus habitare præsumant. Scilicet
quamdiu calor viuit in corpore, nemo
arbitrari debet, ignem concupiscentiæ
in se penitus esse extinctum. Prætereà
Clemens Romanus & Lucius, summi
& ipsi pontifices, ac martyres Christi:
Clericus solus ad fœminæ tabernacu-
lum non accedat, sine presbyteri iussio-
ne. Et solus presbyter cum sola fœmi-
na fabulas non misceat. Et si quid a-
gnitum fuerit, & ille deponatur, & illa à
liminibus ecclesiæ arceatur. Ecce sic il-
li sancti dei martyres de solo accessu ad
domum, deque sola aliqua confabula-
tione. Quid ergo de promiscua ista,
quam nos nunc, nostra hac tempeſta-
te, nusquam non inualuisse apud nos,
quasi que tyrannidem quandam passim
obtinere conspiciamus, clericorum &

G iij

presby-

presbyterorum, & ipsorum etiam episcoporum, quibuslibet cum foeminis, domestica cohabitatione? O tempora, o mores, o collapsam, fuditusq; collapsam, hac quidem parte, ecclesiae faciem: o contemptam prorsusq; contritam omnem ecclesiae disciplinam. Certè Gregorius ille, re & nomine verè magnus, istud cohabitandi genus (vt iam nunc audiebamus) incunctanter pronunciat dictu simul & auditu esse nefarium. Postremò papa Nicolaus secundus adeò idem postea arbitratus fuit esse execrabile: vt talium sacerdotum missas non aliter, quàm aliorum quos manifestè constaret esse concubinos, à populo vitandas esse pontificiam suam per auctoritatem decerneret. Decretum sic habet. Nullus missam audiat presbyteri, quem scit concubinam indubitanter habere, aut subintroductam mulierem. Etsi enim diuersis tēporibus, à diuersis hominibus, multum est disputatum, quānam pro subintroductis mulieribus, quas Græci *συνησάκτρως καὶ ἐπιεισάκτρως* appellāt, habendę sint: nec defuerunt, qui illam dumtaxat interpretarentur intelligi debere subintroductam, aut

*Dist. 32.
c. nullus
& tom. 3
conc. a-
pud Sur.*

aut *συνεῖσακλον*, quæ per speciem legitima introducta foret vxoris, & interim fornicariè viueret cū introductore suo: illorum tamen semper probata magis fuit sententia (ait Theodorus Balsamon scriptor Græcus) qui censuerunt, omnem absolutè mulierē, subintroductæ nomine intelligēdā venire, quæ cū aliquo habitet externo: etiamsi ab omni sit immunis suspicione. Sic quippe apud Græcos olim indubitanter iudicārūt duō incorruptissimi viri, Gregor. Nazianz. & Ioānes Chrysofost. Sic totius postea ecclesiæ Christi caput & iudex, papa Nicolaus, quando in allegato nunc decreto, subintroductam mulierem manifestè distinxit contra concubinam. Concludamus igitur locum hunc autoritate pontificalis Romani. Sermo enim, quem iuxta illum librum, episcopi, patres nostri in Christo colendissimi, ad ordinandos habere debent, post generalem allocutionem, hanc primo statim loco admonitionem cōtinet specialem: Fratres, in domibus vestris mulieres non cōhabitēt. Ecce primo ilico in admonitionum vestibulo istā nobis, o sacerdotes dei altissimi, propositā

pro-

In 3. can.
1. concil.
Niceni.

Pontifi-
cale Ro-
mani.

prohibitionem. Nec mirum. Re namque vera valdè illud absurdum, & in primis præposterum, in clericorum occurrit malè moratis moribus, quod cum in diuinis peragendis officijs, hanc quotidie, qui iam ordinati sunt, deo optim. max. hora sexta effundere debeant orationem: Rector potens, verax deus, qui temperas rerū vices, aufer calorem noxium, idque eam ob causam, vt in castitate semel deuota, sine lapsu perseverare semper queant, non ipsi prius precatores, noxij istius, quem deprecatur calor, procul à se dimoueant incentiuū. Valdè absurdum, ne dicam ridiculum, quod cū eadem de causa iterum sub noctem, hanc nullo non die soleant in cælum & debeant eiaculari precem: Te lucis ante terminum, rerum creator poscimus, Hoste nostrum comprime, ne polluantur corpora; non ipsi prius, quod suarum erat partium, hosti illi de manibus sua extendere properent arma. Incentiuum quippe noxij caloris singulare, & diaboli, seu propriæ quoque carnis aduersus spiritum, contraque deuotam castitatem, arma quedam sunt longè grauissima, co-
habi-

habitantes clericis fœminæ. Hinc siquidē cupidini sua succreſcit vis, hinc domi venercus concipitur ignis, hinc alitur, fouetur, & augetur: vnde poſtea non domi ſolum, verum etiā foris ardeant frequenter, & pereāt miſeri. Valdē inquam iſtud peruerſum eſt, valde que ridiculū, vel potius valdē lachrimandum. Ecce enim quando homines laici & coniugati, carnis tandē tribulationes, quas eis prædixit apoſtolus, pertēſi, ad melioris ſeſe vitæ volunt conuertere frugem, perpetuamq; deinceps, mutuo de conſenſu, cogitant vouere cōtinentiam: tunc vt quod religioſe meditantur, religioſe quoque poſſint præſtare, diuortium facere conſueuerunt, ac diuerſa ſibi deligere domicilia. Nec id tamen vt faciant, iure eis conceditur, niſi minimū alter monaſteriū aliquod ingrediatur. Quid ergo ſibi vult: quid ſibi vult obſecro, quod noſtri poſtea clerici, qui fœminis coniugati non ſunt, tunc ſibi ilicō geſtiāt associare fœminas, quando iam per ſacram ſacrorū ordinū initiaturam, ad perennem ſeſe obligarūt caſtitem, talemq; propter obligationē, omnem in poſterum, exēplo s. Nicolai, enixius

*Cyprian.
de ſing.
clericorū.*

1 Cor. 7.

*De con-
uerſ. con-
iugat.*

enixius declinare, & verò fugere deberet
 foeminarum omnium societatem? Mihi
 quidem certè ita dum agunt, haud tunc
 aliter factitare videtur, quàm si quod quo-
 tidie, manè quidem de auferendo calore
 noxio, vesperi verò de hoste comprimē-
 do, ne polluantur corpora, deum precā-
 tur, ad speciem illud dumtaxat precari
 foleret: nec sibi suisque focarijs, sed alijs
 solum hominibus, tales preces vti-
 les esse censerent, aut necessarias: nec in
 sua, sed tantum in ecclesie persona, eas re-
 citandas sibi esse putarent. Aut quod ma-
 gnā saperet irreligionem: sic mihi sese ge-
 rere videtur, quasi si quicquid illiusmo-
 di est ecclesiasticarum precum, id vniuersum
 nunquam formaliter recitare consueissent, sed
 semper technicè solum pronunciarent
 aut materialiter: hoc est, sine vlllo omni-
 no pietatis sensu, & sine vlla deuota attē-
 tionē, aut intellectu. Cras, quoniā dies
 erit dominicus, hinc non conuiuabimur.
 Sed feria deinde subsequēte secūda, quos
 redire non tæduerit, non dissimilis, à no-
 bis quidem, ethica vt illis istum tunc in
 diem apparetur collecta, curabitur, sic il-
 la suis etiam comitata bellarijs, vt non
 auxilijs

pau-

paulo quã que hucusq; gustarunt, qui talibus delectantur, sint futura sapidiora.

S E R M O QVINTVS.

PEruenimus tandem, viri clarissimi, ad actionis nostræ locum potestremum. Quare, ut fidem liberemus, de familiari ista clericorum cum foeminis conuersatione, quam, an eis licita sit necne, semel & iterum, iterumque examinauimus, iam ecclesiastici quid referant canones, audiamus: idque ea cum attentione & reuerentia, qualem talis iure suo oratio postulat. Canones namque nemo ambigit quin sic appellentur, quod ad talium regularum normam, vitam nostram, vitæque mores, clerici qui sumus, aptè conformare debeamus, peccaturi si præuaricemur. Et quidem in concilio illo Antiocheno, quod, ut refert Euseb. Cæsariensis, veluti per miriadem quandam episcoporum, & sacerdotum celebratum fuit, anno domini 274. canonem hac de re nullum prolatum fuisse lego. Attamen grauissimè ibi ab innumeris illis accusatur patribus Paulus Samozaetensis, episcopus

lib. 7. cap. 1
3. græcè.